

Tanışamadığım Dost, Mehmet Mermerci

Kâzım BERZEG*

Rahmetli Mehmet Mermerci'nin mektuplarını gönderdiklerinden değildim. Ölümünden sonra gazetelerdeki kısa tanıtım yazılarını da, büyük bir yanılıyla, "pragmacı bir işadamının görüşleri" olabileceği zannıyla değerlendirdim. "Mektupla Liberallik" adlı kitabı, maalesef son aylarda elde edebildim.

Mermerci'nin mektupları, Türk basınının "şeyhülmuharri"ri rahmetli Burhan Felek'in, 1979'da, Son Havadis'teki bir yazıma atıfta bulunarak Milliyet'te yazmış olduğu bir cümleyi hatırlattı. Şöyle: "Türkiye'de değerler, henüz onların ne olduğunu bilmeyen 4-5 yaşındaki bir çocuğun gelişigüzel sıralaması gibi sıralanıyor". Rahmetli Mermerci de sağlığında bu "bilinçsiz sıralama"nın örneklerinden oldu. Türk ekonomisinin eski, büyük, başarılı teşebbüsü "Akfil Mensucat"ı herkes tanıyordu. İlgilenen, iş hayatındaki bu başarının ardında Mehmet Mermerci'nin olduğunu da biliyordu. Ancak, onsekiz yıl boyunca cevap, tasvip, takdir beklemezsiniz, usanmadan; siyasette, devlet yönetiminde, basında tanınmış binlerce insana gönderdiği yüzlerce mektup kişiliğinin daha önemli yönlerinin gereği gibi tanınmasına yetmedi. Türkiye'de, değerler, "onların ne olduğunu bilmeyen dört beş yaşındaki bir çocuğun sıralaması

gibi" sıralanmasaydı, Rahmetli Mermerci bugün Türkiye'nin çok muhtaç olduğu, yokluğu da yaşamakta olduğumuz siyasi istikrarsızlığın sebebi olan "yeni, çağdaş bir siyasi hareketin ve bunun kadrosunun" sağlığında öncülüğünü yapabilir, şahsen istemese de buna itilirdi.

Mektuplarından anlıyoruz ki, rahmetli Mermerci, öncelikle hayatını daha iyi bir Türkiye düşüncesi ve özlemiyle yaşamış bir vatansverdi. Müktesebatıyla, "tevhid-i tedrisat" şartlandırmasının üstüne çıkabilmiş çok az sayıdaki gerçek aydınımızdan birisiydi. Bir mektubunda Ludwig von Mises'in "deha, doktrin kalıplarına sığmayan bir niteliktir. Dahi, sistemlere meydan okuyan geleneklerin etkisinden sıyrılabilen ve çığır açan kişidir" cümlesini tekrarlamış olsa da, kendisi "dahi"liğe özenmeyen, düşüncelerini yıllar boyu ufak bir sarmaya kapılmadan, tam bir doktrin disiplini içinde oluşturup ifade edebilen ciddi bir fikir ve siyaset felsefesi adamıydı. Günümüz Türk siyasetinin ilkesizlikten başka özellikleri olmayan, siyaseti yalnızca popülizm olarak kabul eden aktörlerinden de, iş hayatının yalnızca günlük kâr maksimizasyonundan başka bir hedefi olmayan yaygın tipinden de çok değişik bir kişilik. Kendisini yalnız bırakan bu kişiliği yüzünden belki de, çok yakından ilgilendiği siyasete girmedi ve bu yüzden kuruluşunda katıldığı TÜSİAD'dan ayrıldı.

* Hukukçu-yazar

Mermerci'nin kurulu düzene mektuplarıyla karşı çıkışında daima tutarlılığını ve liberal siyasi doktrin disiplini içinde kalmasını temin eden entellektüel düzeyinin yanında bir sezgi gücünü de teşhis etmek mümkün. Fikri hazırlığının çok daha eskilere gittiği anlaşılrsa da, evvela mektuplarını yazmaya başladığı tarih bu bakımdan ilgi çekici. Mektupların başladığı 1974 yılı, dünyada "yeni dünya düzeni"ne doğru arayışların ilk işaretlerinin verilmeye başlandığı yıl. Yirminci yüzyılın, uzun süre tecrit edilmiş halde varlıklarını sürdürmüş olan liberalleri, Hayek'e çok gecikmiş Nobel ödülünün verilmesiyle, 1974'ten itibaren alaka görmeye başlamışlardı. Sezgi gücünün bir ikinci işareti de daima sonradan doğrulan referansları tesbit edebilmesi. Mermerci, baştan itibaren Türkiye'nin güdümlü ekonomik modeline, kambiyo rejimine, siyasi-hukuki yapısına karşı çıkar, mukabil görüşlerini belirtirken, aslında Türkiye ile beraber, dünyanın 1979-1980'e kadar, yirminci yüzyıl boyunca itibar ettiği, geniş anlamda ortak devlet ve ekonomi anlayışına da karşı çıkmaktaydı. Bu bakımdan, global değişimin Türkiye'de temsilciliğini yapmaktaydı.

Mermerci'nin erken teşhisini yaptığı global değişim ve bu yönde oluşmakta olan "yeni dünya düzeni", öncelikle, son yüzyıl boyunca yerleşmiş bulunan "devlet" kavramında ve devletin niteliği hakkındaki anlayışta köklü bir değişikliği, bu alanda temelli bir zihniyet değişikliğini gerekli kılmaktadır.

Osmanlıca'sı "ol mahiler ki derya içredir, deryayı bilmezler", günümüz Türkçesi'yle "suyun içindeki balıklar suyun ne olduğunu bilmezler" sözüyle anlatıldığı gibi son yüz yıl, üç-dört nesil boyunca moda olan devlet anlayışına şartlandırılmış dünya insanları, bu anlayıştaki değişikliğe henüz tam alışabilmiş değiller.

Yeryüzünün en son ve en gelişmiş canlısı olan insan, semavi dinlere inanlara göre Allah tarafından, "eşrefi mahlukat", yaratılanların en üstünü, en şerefli olarak yaratıldı. Devleti Allah

ya da doğa yaratmadı. İnsan, yeryüzündeki serüveninin çok uzun bir kısmını devletsiz yaşadı. Devletin doğuşu veya menşei ile ilgili hangi teori esas alınıralsa alınsın, devlet insanlar tarafından, büyüyen toplumların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere ve zamanla oluşturuldu.

Bilinen tarihe göre devlet, en çok son üç-dört bin yılın gerçeğidir. Son yüzyılın anlayışına uygun devlet ise çok daha yeni bir kavramdır. Eski Grek'te ve Roma'da, bugünkü anlayışı karşılayan devlet kelimesi yoktu. Kullanılan kelimeler, şehir veya toplum anlamlarına gelen "polis" ve "civitas"tı. Eserlerinin içeriği esas alındığında, Eflatun ve çağdaşlarının kullandıkları "politeia" kelimesinin günümüz anlayışına "devlet" olarak değil, toplum, komün ya da daha net biçimde şehir olarak aktarılması çok daha uygun olur.

Siyasi edebiyat tarihinde devlet (stato) kelimesinin ilk defa 15. yüzyılda Machiavelli'den itibaren kullanılmaya başlandığı kabul edilir. Avrupa'da feodalitenin yerini merkezi monarşilerin almasıyla kullanılmaya başlanan devlet (stato) kelimesinin de bugünkü anlayışa tam karşılık olduğu söylenemez. Zira bu devlet, prensle, kralla, monarkla, siyasi gücü elinde tutan şahıs ile özdeştir. Jean Bodin'in 16. yüzyılın ikinci yarısında kullanmış olduğu ve günümüzde "politeia" gibi "devlet" karşılığı olduğu farzedilen "republique" kelimesi de, gerçekte çağdaş devlet anlayışının karşılığı değil, Roma'daki "res publicum- kamuya ait" anlayışının karşılığıdır. Nitekim aynı kelime, daha sonra, Roma'daki Latince kökenine daha yakın biçimde "cumhuriyet" karşılığı olarak yerleşmiştir. Bugünkü anlayışa göre yadırganarak ifade edilen ve söylemediği halde 14. Louis'e atfedilen "devlet benim" sözü aslında, 15. yüzyıldan, 18. yüzyıla kadar, sınırlandırılmamış merkezi monarşiler döneminin, monarkla özdeşleşmiş devlet anlayışının açık bir ifadesidir.

Merkezi monarşiye nisbeten erken geçilen

İngiltere'de, 1215'te *Magna Carta Libertatum* ile başladığı farzedilen, siyasi gücün sınırlandırılması yönündeki demokratikleşme sürecinde de, siyasi güç daima monarkla özdeş görülmüş, gerçekte monarkın gücü sınırlandırılmıştır. Anglo-Amerikan siyasi çizgisinde, siyasi gücü, o gücü kullanan kişilerle özdeşleştiren gelenek hâlâ egemendir.

İngiltere'de 1688 devrimi ve bu devrime, 1690'da yayınlanan "*Hükümet Üzerine İki İnceleme*" adlı eseriyle evrensel-teorik temel kazandıran John Locke, 18. yüzyıl boyunca, "aydınlanma çağı"nda , başta Fransa olmak üzere, bütün Avrupa'yı etkilemiş, monarkın gücünün sınırlandırılıp denetlenmesi ideali sonradan liberalizm adı verilen hakim siyaset teorisinin esası olmuştur. Aydınlanma çağında, kuşkusuz tek bir siyasi düşünce çizgisi değil, farklı, bazan zıt siyasi düşünce çizgileri doğup gelişmiştir. Bu farklı çizgiler arasında bugün "aydınlanmış despotizm veya monarşizm" dediğimiz çizgi de vardır. Aydınlanmış monarşizmde devlet monarktan ayrı bir kavram haline getirilmiş, monark da, "devletin birinci hizmetkârı" gibi sıfatlarla hakimiyetini sürdürme olanağına kavuşturulmuştur.

Son yüzyılın, günümüzün devlet anlayışı, eskilere değil, çok daha yeni bir tarihe 18. yüzyılın "aydınlanmış despotizm"ine ve onun varyasyonlarına dayanır. Sonucundan bakıldığında, klasik Anglo-Amerikan liberalizmine karşı doğup gelişen Jakoben-Bonapartist devlet anlayışı da, Alman idealizmiyle irtibatlandırılan Hegelci devlet anlayışı da, belirgin temsilciliğini Thomas Carlyle'in yaptığı reaksiyoner-muhafazakâr devlet anlayışı da, komünizmin proleterya hakimiyetini sağlayacak devlet anlayışı da, şu veya bu ölçüde 18. yüzyılın "aydınlanmış despotizmi"ne bağlı ya da paraleldir. Bunların hepsi klasik liberalizmin devlet anlayışına karşı ve sonuçta birbirine nisbeten yakındır.

18. yüzyılın son çeyreği, 1776 Amerikan Bağımsızlık Beyannamesi, 1787 Amerikan ana-

yasası ve 1789 Fransız İhtilalinin ilk safhasıyla, John Locke-Montesquie teorik çizgisinin, temelde "bir insan hak ve özgürlükleri doktrini" olarak doğup gelişmiş olan "klasik liberalizmin" siyaset pratiğindeki mutlak hakimiyetinin gerçekleştiği dönem oldu. Özellikle Amerikan anayasa sistemi, bir siyasi doktrin, bir inanç haline getirilmesinin ve bu inancın aynen siyasete uygulanmasının benzersiz bir örneğidir. Amerikan anayasası sistemi, 210 yıldır fazlaca değişikliğe uğramadan sürdürülmektedir. Bu siyasi sistem Amerika'yı her alanda dünyanın süper gücü yapmıştır. Günümüzde de, "kurucu babalar"ın mefkuresine, klasik liberalizme daha yakın taraf, Amerikan siyasi lisanındaki bilinen tersliğin aksine Demokratik Parti değil, Cumhuriyetçi Parti'dir.

Amerikanın 1776 bağımsızlık beyannamesiyle başlamış olan yaklaşık 100 yıllık dönem, günümüz siyasi edebiyatında "liberal anayasacılık çağı" adı verilmektedir. Bu dönem, "klasik batı demokrasisi"nin, bütün unsurlarıyla yeniden oluşturulduğu dönem olmuştur. İnsan hak ve özgürlüklerini esas alan, sınırlı, hukuka bağlı demokratik devlet, bu dönemin tüm insanlığa mirasıdır.

Liberal anayasacılık çağı, aynı zamanda, klasik liberalizmin temel ilkeleri çerçevesinde, teorik gelişimine Adam Smith'in öncülük yaptığı ve daha önceki dönemin, devletçi-müdahaleci-himayeci merkantilist ekonomik sistemine karşı gelişmiş olan "klasik-liberal ekonomi" modelinin de hakim olduğu dönem olmuştur. Bu model, çoğunlukla sanıldığı aksine fizyokratların "bırakınız yapsınlar" düşüncesini değil, hukukun, adaletin, hakkaniyetin güvencesi altındaki, devletin karışmadığı "serbest piyasa ekonomisi" düşüncesinin modelidir. Farklılığı belirtmek için tek bir örnek verelim: "Bırakınız yapsınlar" düşüncesinde sermayenin tekelleşmesine göz yumulur. Liberal ekonomide ise tekelleşme piyasa ekonomisinin serbest rekabet esasına aykırı olduğundan yasaklanır. Nitekim, liberal ekonomi düşüncesi 19. yüzyıl sonlarından itibaren anti-

tröst mevzuatın yürürlüğe konmasını da gerek-tirmiştir.

Tüm teorik, siyasi, hukuki ve ekonomik muh-tevasıyla, liberalizme karşı, teorik planda 18. yüzyılda "aydınlanmacı despotizm" ile baş-layan aykırılık, 19. yüzyılda, çok yönlü bir muhalefet ve giderek saldırı biçimine dönüştü. Tümü, şu veya bu gerekçeyle ve şekilde siyasi anlamda "toplumcu-kollektivist" ve "devletçi" nitelik taşıyan çok yönlü çok kaynaklı muhale-fet, 1870'li yıllardan itibaren liberalizmi, ha-kim siyasi doktrin ve siyasi model olmaktan uzaklaştırdı. 19. yüzyılın son çeyreğinde, libe-ralizmin yerine, tümü nisbeten daha devletçi ve kollektivist olan siyasi düşünceler, siyaset pratiğinde egemen oldular. Serbest piyasa eko-nomisi yerine himayeci-neo merkantilist uygu-lamalara dönüldü. Bu gelişme ekonomik ve si-yasi emperyalizm yarışını başlattı. Bu süreç aynı zamanda devletin "devasa bir bürokratik mekanizma" haline gelmesine yol açtı. Yirmin-ci yüzyılda insanlığa iki büyük dünya harbini de yaşatan emperyalist rekabeti, liberalizme karşı gelişip egemen olan "devletçi" siyasi modeller hazırladı. Ekonomide liberalizme karşı gelişen neo-merkantilizmin yirminci yüz-yıldaki tezahürü müdahaleci "neo-klasik" adıyla da tanınan Keynes'ci ekonomi modelidir. Faşist ve komünist totaliter modeller, 19. yüz-yılda liberalizme karşı gelişen antitezlerin ürü-nüdür. Bu son dönemde, demokrasi kelimesi de kavram kargaşasına boğuldu. Komünistler, "halk demokrasisi"ni, faşistler "merkezileşti-rilmiş otoriter demokrasi"yi gerçekleştirdikle-rini iddia ettiler. İnsanı ön plana alan, en de-ğerli varlık olarak kabul eden, insana güvenen "liberal ferdiyetçilik" yerini, daha 1930'lu yıl-larda Ortega Y. Gasset'in doğru teşhisiyle kol-lektif değerlerin varlığını ifade eden "toplum-culuğa" da değil "kitleciliğe" bıraktı. İnsanlar, tüm hayatlarını denetim altına alan devletlerin piyonu, esiri haline getirildiler.

İki dünya harbinin yol açtığı büyük kayıp-ların, zararların tekrar yaşanmasını önlemek için, İkinci Dünya Harbi sonunda, tekrar klasik libe-

ralizme doğru gelişme planı yapılmıştı. Bunu Sovyetler Birliği engelledi ve dünyada iki ku-tuplu, nükleer silahların tehdidindeki soğuk sa-vaş dönemine girildi.

Bu gelişmelerin kaynağında, son yüzyıl bo-yunca hakim olan devlet anlayışı vardır. Gü-nümüz dünyasında, yeryüzündeki tüm canlılı-ğın defalarca yok edecek nükleer, kimyasal, bi-yolojik silah stoku var. Tabiatın tahribi, tabii dengelerin bozulması gelecek için belki daha korkutucu çevre sorunlarını yaratmak istidadı taşıyor. Nükleer harp tehdidinin aşılması dün-yanın gelecekte de yaşanabilir bir gezegen ola-rak korunması için, bir başka anlatımla yer-yüzünde insanın varlığını sürdürebilmesi için, kesinlikle "yeni dünya düzenine" ihtiyaç var. Bu yeni düzen, globalizmi zorunlu kılıyor.

İnsan aklı bu sebeple, varlığını devam etti-rebilmek için, yirminci yüzyılın devlet anlayı-şını da geride bırakan bir yeni dünya düzenini oluşturmak çabası içinde. Gelişmelere bakıl-dığında, yeni dünya düzeni, denenmemiş yeni projelerin uygulanmasıyla değil, daha önce de-nenmiş "klasik liberalizm" in ilkelerine dönüş suretiyle gerçekleştiriliyor.

Rahmetli Mehmet Mermerci'nin, kurulmak-ta olan "yeni dünya"yı Türkiye'de ilk idrak eden ve bunun Türkiye'ye özgü şartlarını araş-tıranlar arasında ilk sırada yer aldığını göste-ren mektupları, bu açıdan, ayrıca büyük ve ta-rihi bir önem taşıyor.

Liberalizm, teoride 300 yıldan fazla, siya-set pratiğinde 220 yıllık uzun geçmişe sahip-tir. Bu sebeple değişik türlerinin, sapmalarının olması kaçınılmazdır. Günümüzde hedeflenen liberalizm, 1776 tarihli Amerikan bağımsızlık beyannamesine aynen alınmış Locke formü-lüyle özetlenen klasik liberalizmdir. Bu for-müle göre, devlet, insanlar tarafından insan hak ve özgürlüklerinin güvenceye alınması amacıyla kurulur. Meşruiyetinin nedeni bu amaç-tır. Bu amaçtan sapan devlet meşruiyetini yiti-rir ve insanların meşruiyetini yitiren devleti

ilga etmek ve yeniden kurmak hakları doğar. Encyclopedia Americana'daki doğru anlatımla liberalizm "saf bir siyasi doktrin"dir. Bu sebeple yalnızca bir devlet projesi vardır. Ayrıca insan ve toplum projeleri yoktur. G. Sartori'ye göre, yalnızca liberalizmin ciddi bir devlet projesi vardır. Bu projeye göre, devletin görevi, adalet, asayiş, savunmayla sınırlıdır.

Rahmetli Mehmet Mermerci, 1974'ten 1992'ye zamanla geliştirdiği önerilerinde, sonuçta, adalet, asayiş ve savunma ile sınırlı devlete, kısaca, klasik liberalizmin devlet projesine ulaşmaktadır. Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa, enflasyona, teşvik uygulamasına, vergileme sistemine, müdahaleciliğin bütün unsur ve araçlarına karşı yıllar boyu ısrarla sürdürdüğü kararlı muhalefet, konvertibiliteye geçilmesi ve verimliliğin geliştirilmesi gibi önerileri düşünce tutarlılığının ekonomi alanındaki delilleridir. TÜSİAD idare heyetine verdiği 27.01.1977 tarihli yazısında yer alan "büyük sanayi için iyi olan memleket için iyidir fikri yanlıştır, memleket için iyi olan büyük sanayi için de iyidir fikri doğrudur" ifadesi, devletten himaye beklemeyen, devlet himayeciliğine karşı çıkan bir büyük sanayicinin tutarlılığını belgeler. Türkiye'nin Fransız siyasi modeli etkisinde kalmasına karşı çıkan Mermerci, Amerikan anayasa sistemi lehine tercihini ortaya koyarken, tutarlılığının bir başka yönünü sergilemektedir. Mermerci, bu konudaki yazısıyla, Amerikan anayasa sistemini incelemiş çok az sayıdaki Türk aydınından birisi olduğunu da açığa vurmaktadır.

Mermerci'nin, 1992 yılbaşı kutlama mesajıyla biten mektubundan aktaracağımız aşağıdaki cümleler siyasetin, devlet yönetiminin aktörlerine, aydınlara, halka çağdaş devlet anlayışının temellerini hatırlatmaktadır:

"İnsan insandır. Doğuştan bazı temel hakları vardır. Bunlar yaşama, seçme ve mutluluğu özgürce aramadır. Buna devlet dahil kimse müdahale edememelidir. Valiler, belediye reisleri, mahalli savcı ve hakimler yerel halk

tarafından seçilmelidir. Bunun için de vilayet sisteminin yerini eyalet sistemi almalıdır. Birlik ve beraberlik için din, dil, ırk, anane, tarih ve bayrak kafi gelmiyor. Serbestlik, adalet ve fırsat eşitliği her türlü yapıstırıcıdan daha güçlü oluyor".

Mermerci, 14.04.1990 tarihli mektubunda günümüz Türkiye'si'nin tablosunu çiziyor:

"Sadece serbest seçimle demokrasi olmuyor. Karma ve kapalı sistemde devlet şiştikçe gereksinimi artar. Daha çok ayrıcalık dağıtabilmek için her işe el atar. İstedikini hapseder veya bir anda zengin eder. Pahalı alır, ucuz satar, bedavaya tahsis verir, başkasının dış borcunu ve kur farkını üstlenir, kefil olur, teminat verir. Enflasyon da patlar. Asayişsizliğin üstüne gidilmez, yargıya eğilinmez. Tabular namusluya, saygılıya uygulanır."

19.06.1990 tarihli mektubunda Türkiye'nin tablosunu çizmeyi sürdürüyor:

"Kolluk güçlerinin ticaret kanallarını tıkmaması, devletin pazarı koruması hep karma ekonominin icabıdır. Teşvik ve ayrıcalık söz konusu olduğunda bazı kadroların MAFYA ile birlikte devleti soyduğu görülüyor. Rüşvet, çarkın yağı oluyor. Anayasalar bireye karşı devleti koruduğu için ondan ve kadrolarından kimse hesap sormuyor."

Mermerci'nin 06.03.1991 tarihli mektubunun başlığı ilgi çekici:

"Devlet terörünü bilmeyen anayasa hazırlamamalı."

08.04.1991 tarihli mektubunda ise, yeni anayasanın ilkelerine değiniyor:

"Batının 1980'lerde girdiği 21. asrın insanı gibi düşünmek. Şartlanmadan kurtulmak. İnsanların müdahale edilemeyecek haklara sahip olduğunu kabul etmek. İşte anayasalar bunun için vardır. Anayasa ve yasalardaki düşünce ve yazı hürriyetini yasaklayan tüm maddeler kaldırılmalı artık. Herşey serbestçe tartışılmalı."

Ondan sonra yepyeni bir anayasa ilk genel seçimlerde referanduma sunulsun. Anayasa, **biz bu cennet vatanın halkı** diye büyük harflerle başlasın."

Mektuplar, büyük boy kitapta 600 sahifeden fazla tutuyor. *Liberal Düşünce* 'nin sınırlı imkanına daha fazlasını sığdırmak mümkün değil. Tamamı, hayatını daha iyi bir Türkiye idealiyle yaşamış, vatan sevgisiyle dolu, çağdaş, gerçek bir aydının, Türkiye'nin bütün temel meselelerinde, aynı zamanda bir büyük iş adamı olmanın kazandırdığı tecrübeye dayalı gerçekçi çözüm önerileriyle dolu. Daha da önemlisi, eleştiri ve önerilerin herhangi bir sapmaya yer vermeden siyasi-ekonomik doktrin disiplini içinde toplanabilmesi. Bu sebeple de, oluşturulmakta olan modern yeni dünya ile, "yeni dünya düzeni" ile tam bir uyum içinde bulunması.

Yazımın başlığındaki "**Tanışmadığım dost**" ifadesiyle ne demek istediğimi, tanıyabilmek imkânına kavuştuğum başka dostlar anlayabilirler. Atilla Yayla, Mustafa Erdoğan, Bekir Özipek, Cüneyt Ülsever ve diğerleri. Düşünce birliği dostluğun temelidir. Rahmetli hocam Ord. Prof.Dr. Sıddık Sami Onar'ın ifadesiyle 1950'li 1960'lı yıllar "az ya da çok sosyalist olmayan aydın sayılmadığı" yıllardı. Ben de o dönem eski Forum dergisinde 1964'te başlayan yazılarımla sürüden ayrılmış, klasik formu ile liberalizmi inanç ve ideoloji olarak benimsemiş, çizgimi yıllar boyu, kendimi yalnız ve uzlaşmaz sayarak sürdürmüştüm. Rahmetli Mermerci'nin mektuplarından haberdar olsaydım, sonradan diğer dostlarıma yaptığım gibi, çok daha önceden ziyaretine gider, kutlar, memnuniyetimi, dostluğumu sunardım.

Yüce Allah, gani gani rahmet eylesin.